

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 3 (191) • 27 stycznia 2004 r. • © PIISM

nr egz. **PIISM 1**

Redakcja: Krzysztof Bałon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt, Beata Górka-Winter, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Wiesława Lach (sekretarz Redakcji)

Stanowisko Wielkiej Brytanii wobec europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony (EPBiO)

Łukasz Kulesa

Od 1997 r. zaangażowanie Wielkiej Brytanii w rozwój EPBiO jest ukierunkowane na uczynienie z tej polityki efektywnego instrumentu uzupełniającego i wspomagającego Sojusz Północnoatlantycki. Autor omawia wkład Wielkiej Brytanii w proces tworzenia EPBiO i analizuje stanowisko brytyjskiego rządu w sporze o utworzenie odrębnego od NATO sztabu wojskowego UE. Kompromis osiągnięty w tej sprawie z Niemcami i Francją świadczy, że Wielka Brytania jest zainteresowana utrzymaniem swojej silnej pozycji w rozwoju EPBiO oraz kontrolowaniem kierunków rozwoju tej polityki.

Główne założenia. Wraz z dojściem do władzy Partii Pracy i utworzeniem rządu przez Tony'ego Blaira w 1997 r., nastąpiła zmiana stanowiska Wielkiej Brytanii w sprawie europejskiej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa. Jej efektem było podpisanie brytyjsko-francuskiej *Deklaracji w sprawie obrony europejskiej* w grudniu 1998 r. w St. Malo. Angażując się w rozwój europejskiej współpracy w tej dziedzinie, Wielka Brytania uzyskiwała kontrolę nad kierunkiem rozwoju EPBiO i możliwość kształtowania jej zgodnie z założeniami narodowej polityki bezpieczeństwa. Jej priorytetem jest utrzymanie zaangażowania Stanów Zjednoczonych w Europie. Z tego powodu stanowisko Wielkiej Brytanii wobec EPBiO jest powiązane z jej jednoznacznie proatlantycką postawą, wynikającą nie tylko z tradycji brytyjsko-amerykańskich „specjalnych stosunków”, ale także z doświadczeń ostatniej dekady XX wieku. Z brytyjskiego punktu widzenia przebieg wojen bałkańskich, a zwłaszcza interwencja w Kosowie, potwierdziły, iż obecność USA w Europie wciąż jest niezbędną, zaś najskuteczniejszym instrumentem urzeczywistniającym partnerstwo transatlantyckie jest NATO. Zdaniem brytyjskiego rządu, Sojusz powinien pozostać podstawą europejskiego systemu bezpieczeństwa, dlatego z niechęcią odnosi się do wszelkich prób marginalizacji Sojuszu czy dublowania jego funkcji przez projekt unijny. Zaangażowanie Wielkiej Brytanii w tworzenie EPBiO jest zatem ukierunkowane na uczynienie z tej wspólnej polityki efektywnego instrumentu uzupełniającego i wspomagającego Sojusz Północnoatlantycki.

Udział Wielkiej Brytanii w procesie tworzenia EPBiO¹. Wielka Brytania wystąpiła z szeregiem propozycji dotyczących tworzenia EPBiO. Wiele z nich stało się później podstawą działań podjętych przez UE. Dla przykładu, brytyjsko-francuska deklaracja z 25 listopada 1999 r. poprzedziła przyjęcie „celu operacyjnego” (*Headline Goal*) na posiedzeniu Rady Europejskiej w Helsinkach w grudniu 1999 r. Silna pozycja polityczna Wielkiej Brytanii w UE sprawiła, iż jej stanowisko wobec poszczególnych kwestii spornych w EPBiO (np. udziału państw trzecich lub roli NATO) miało znaczenie kluczowe, a osiągnięcie postępu w rozwoju EPBiO wiązało się z uwzględnieniem większości brytyjskich postulatów i zastrzeżeń.

Jednostki brytyjskie stanowią ważny komponent Europejskich Sił Szybkiego Reagowania. Zadeklarowany wkład Wielkiej Brytanii wynosi 12,5 tys. żołnierzy, 8 okrętów i 72 samoloty bojowe. Rząd brytyjski jest gotowy udostępnić na potrzeby operacji UE sztab w Northwood, przystosowany do dowodzenia operacjami poza granicami kraju, również operacjami z użyciem sił wielonarodowych, a także ważne dla zdolności reagowania kryzysowego UE siły morskie (w tym jeden z lotniskowców i okręt desantowy). Siły brytyjskie brały udział w operacji *Concordia* w Macedonii oraz *Artemida* w Demokratycznej Republice Konga, a policjanci brytyjscy uczestniczą w misji policyjnej w Bośni i Hercegowinie (EUPM) oraz misji w Macedonii (operacja *Proxima*).

Należy zauważyć, że Wielka Brytania dysponuje jednymi z najnowocześniejszych sił zbrojnych na świecie. Reformy, zapoczątkowane przyjęciem w 1998 r. planu modernizacji armii brytyjskiej (*Strategic Defence Review*), miały na celu utworzenie armii zdolnej do samodzielnego realizowania różnego typu operacji poza granicami kraju. Oznaczało to położenie nacisku na mobilność, elastyczność oraz wykorzystanie najnowocześniejszego uzbrojenia. Udział wojsk brytyjskich w interwencji w Iraku w 2003 r. potwierdza ich zdolność do działania w warunkach współczesnego pola walki, a tym samym ich wartość dla EPBiO.

Wielka Brytania aktywnie uczestniczy w rozwijaniu europejskiej współpracy w dziedzinie uzbrojenia. Oprócz udziału w projekcie *Eurofighter* jest ona członkiem OCCAR (Połączona Struktura Współpracy w Dziedzinie Uzbrojenia) – podmiotu zarządzającego między innymi programem budowy samolotu transportowego Airbus A400M. Wielka Brytania popierała wprowadzenie do Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy podstaw prawnych działania Europejskiej Agencji ds. Uzbrojenia, Badań i Potencjału Wojskowego jako sposobu usprawnienia współdziałania państw członkowskich UE w tej dziedzinie. Według rządu brytyjskiego, współpraca w ramach Agencji powinna zmierzać do szybkiej eliminacji braków wskazanych w *Planie działania na rzecz Europejskich Zdolności Obronnych UE*, a także w *Inicjatywie Zdolności Obronnych NATO*.

Kwestia zdolności planistycznych UE. Decyzja Wielkiej Brytanii o aktywnym udziale w interwencji w Iraku miała wpływ na rozwój współpracy w ramach EPBiO. Kiedy w kwietniu 2003 r. Francja, Niemcy, Belgia i Luksemburg zorganizowały spotkanie, na którym miały wystąpić z inicjatywą utworzenia odrębnego od NATO sztabu wojskowego UE w Tervuren, Wielka Brytania odmówiła uczestnictwa. Ewentualne powstanie „twardego jądra” współpracy wojskowej, bez udziału Wielkiej Brytanii, mogłoby jednak prowadzić do osłabienia pozycji zajmowanej przez Brytyjczyków w tej dziedzinie współpracy europejskiej i spowodować napięcia między UE a NATO, co miałyby także negatywne implikacje dla stosunków transatlantyckich. Niektórzy komentatorzy twierdzili, że EPBiO stanęła w obliczu kryzysu, a podział Europy w związku z konfliktem irackim może zostać przeniesiony na obszar tworzenia europejskich struktur bezpieczeństwa.

Do przewyciężenia różnic z pewnością przyczynił się rozwój wydarzeń w Iraku. Ostateczny bilans konfliktu pozostaje otwarty, ale żadna ze stron europejskiego sporu w kwestii interwencji w Iraku nie może się uważać za zwycięską. Sytuacja ta umożliwiła osiągnięcie porozumienia. Dla rządów Francji i Niemiec, mimo forsowania inicjatywy

¹ Kolejne etapy rozwoju EPBiO były przedmiotem opracowań opublikowanych w „Biuletynie” PISM, zob. np. B. Górka-Winter, E. Posel-Częścik, *Wspólna Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej*, „Biuletyn” (PISM), nr 11 - 2001.

zacieśnienia współpracy w gronie czterech państw z wyłączeniem Wielkiej Brytanii, pozostawało jasne, że efektywność EPBiO zależy w dużej mierze od uczestnictwa w niej armii brytyjskiej. Wielka Brytania nie była przeciwna utworzeniu w jakiejś formie europejskiej komórki planistycznej, ale uważała za przedwczesne tworzenie struktury na wzór kwatery NATO – SHAPE. Dotychczasowe doświadczenia z Macedonii i Konga wskazywały, że prowadzenie operacji z tzw. dolnej skali misji petersberskich (operacje humanitarne i ratownicze, *peacekeeping*) możliwe jest z wykorzystaniem sztabów natowskich lub narodowych.

Na nieformalnym szczycie brytyjsko-francusko-niemieckim w Berlinie, który odbył się w dniu 20 września 2003 r., premier Blair stwierdził, że Unia Europejska powinna mieć możliwość samodzielnego planowania operacji wojskowych bez korzystania z zasobów NATO. Otworzyło to drogę do wypracowania kompromisu podczas kolejnego nieformalnego spotkania w Berlinie 28 października 2003 r. Wielka Brytania zgodziła się na utworzenie niewielkiej komórki planowania przy Sztapie Wojskowym UE, uzyskawszy zapewnienie, że podczas prowadzenia operacji z udziałem środków NATO planowanie wciąż pozostanie w gestii SHAPE, a zatem, że EPBiO nie będzie konkurowała z NATO. Trzy państwa uzgodniły także, że nowa struktura będzie używana wyłącznie w sytuacji, gdy niewystarczające okaże się wykorzystanie sztabów narodowych.

Ustalenia Wielkiej Brytanii, Francji i Niemiec zostały przedstawione jako propozycje prezydencji włoskiej na spotkaniu ministrów spraw zagranicznych w Neapolu 29 listopada 2003 r., a następnie zaakceptowane przez szefów państw i rządów UE na posiedzeniu Rady Europejskiej w Brukseli 12 grudnia 2003 r.

Wnioski. Zmiana stanowiska Wielkiej Brytanii wobec inicjatywy utworzenia komórki planistycznej UE i osiągnięcie kompromisu z Francją i Niemcami, świadczą o tym, że rząd brytyjski wciąż jest zainteresowany utrzymaniem silnej pozycji na tym obszarze polityki unijnej. Wielka Brytania będzie jednak promować własne podejście do EPBiO – zakładające utrzymanie partnerstwa transatlantyckiego oraz zagwarantowanie, aby rozwój EPBiO nie odbywał się kosztem NATO. Natomiast położenie nacisku w najnowszym dokumencie programowym Ministerstwa Obrony z grudnia 2003 r. (*Delivering Security in a Changing World*) na utrzymanie interoperacyjności z armią USA oraz podkreślenie gotowości do działania w tworzonych *ad hoc* „koalicjach chętnych” wskazują na to, że Wielka Brytania nie będzie ograniczać swojej polityki bezpieczeństwa do udziału w EPBiO.

OGŁOSZENIA

---

*Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
zaprasza na IV cykl wykładów publicznych*

Sprawiedliwość społeczna a porządek światowy

28 października 2003 - Tadeusz Kowalik

18 listopada 2003 - Adam Boniecki

16 grudnia 2003 - Witold Orłowski

29 stycznia 2004 - Wanda Rapaczynski

17 lutego 2004 - Janusz Kaczurba

16 marca 2004 - Mieczysław F. Rakowski

20 kwietnia 2004 - Leszek Balcerowicz

18 maja 2004 - Jan Winiecki

15 czerwca 2004 - Ryszard Stemplowski (PISM)

**Pałac Staszica, Nowy Świat 72
Sala Lustrzana, godz. 18:15**

Telefoniczna rezerwacja miejsc siedzących - 556 8071 -
do godziny 17:00 w dniu poprzedzającym dzień wykładu.

Informacje: www.pism.pl